

Więści Muszyńskie

Muszyńské Správy

WYD. 2 / ED. 2

LIPIEC / JÚL 2018

egzemplarz bezpłatny / nepredajné

PIERWSZĄ ZNALEZISKĄ NA MUSZYŃSKIM GRODZIE

PRVÉ NÁLEZY NA MUSZYŃSKOM HRÁDKU

RYC. 1 GROTY BÉLTÓW (FOT. M. MAJOREK)
OBR. 1. HROTY ŠÍPOV (FOT. M. MAJOREK)

RYC. 2 FRAGMENT NOŻA (FOT. M. MAJOREK)
OBR. 2 FRAGMENT NOŻA (FOT. M. MAJOREK)

Od początku lipca prowadzone są badania archeologiczne na tzw. „gródce stożkowatym” w ramach projektu finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Interreg V-A Polska-Słowacja 2014–2020, Oś 1 – ochrona i rozwój dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza, pod tytułem „Muszyzna – Plaveč: Odkrywamy zapomnianą historię i kulturę polsko-słowackiego pogranicza. Obiekt ten położony jest ok. 100 m na północ od reliktów zamku muszyńskiego. Terminem „gródek stożkowaty” określa się naturalne lub sztuczne wyniesienie w kształcie stożka, na którym budowano wieżę drewnianą lub drewniano-kamienną, mającą cechy rezydencjonalno-obronne. Założenia takie posiadały również fosę. Na majdanie muszyńskiego gródka otworzyliśmy do tej pory wykopy sondażowe o łącznej powierzchni ok. 40 m².

Archeologický výskum vykonávaný od začiatku júla na tzv. kužeľovitom hrádku v rámci projektu financovaného z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Interreg V-A Poľsko – Slovensko 2014-2020, 1. os – ochrana a rozvoj prírodného a kultúrneho dedičstva v oblasti pohraničia s názvom Muszyzna – Plaveč: Odhaľujeme zabudnutú históriu a kultúru poľsko-slovenského pohraničia. Tento objekt sa nachádza približne 100 m severne od muszyńského hradu. Termínom „kužeľovitý hrádek“ sa nazýva prírodná alebo umelá vyvýšenina v tvare kužeľa, na ktorom bola postavená drevená alebo dreveno-kamenná veža, ktorá mala rezidenčne-obranný charakter. Takéto stavby mali taktiež priekopu. V priestore muszyńského hrádku sme doteraz vykopali sondy s celkovým povrchom 40 m².

SKALA 1:1
MIERKA 1:1

RYC. 3 FRAGMENT BRONI JEDNOSIECZNEJ (FOT. M. MAJOREK)
OBR. 3. FRAGMENT JEDNOSEČNEJ ZBRANE (FOT. M. MAJOREK)

W nawarstwieniach stanowiska odnaleźliśmy liczne przedmioty metalowe, a wśród nich ciekawy zespół militariów, w skład którego wchodzi 4 groty bełtów (ryc. 1) oraz 2 fragmenty głowni (ryc. 2, 3).

Groty bełtów

Bełt jest to pocisk na kształt strzały wykorzystywany do strzelania z kuszy. Od grotu strzały różni go waga, wielkość oraz romboidalna forma. Wszystkie pozyskane do tej pory zabytki w tej grupie są grotami tulejkowatymi, które datować możemy obecnie na okres średniowiecza.

Broń sieczna

Kolejną grupą militariów są 2 fragmenty najprawdopodobniej jednosiecznych głowni.

Pierwszy fragment prawdopodobnie jest częścią noża (ryc. 2). Z kolei drugi może pochodzić od kordu lub puginału, jednakże stan zachowania nie pozwala na jednoznaczną ocenę (ryc. 3).

Badania nadal trwają. Badacze zapraszają do śledzenia postępów w pracach archeologicznych na stanowisku.

mgr Łukasz Sierpowski
Uniwersytet Łódzki

Vo vrstvách náleziska sme našli početné kovové predmety a medzi nimi zaujímavý súbor výzbroje skladajúci sa zo 4 hrotov šípov (obr. 1) a 2 fragmentov čepelí (obr. 2., 3.).

Hroty šípov

Šípy boli používané pre strelbu z kuše. Šípy do kuše sa od šípov do luku líšia hmotnosťou a romboidným tvarom. Všetky doteraz nájdené historické predmety z tejto skupiny sú hroty s tulejou, ktoré v súčasnosti môžeme datovať do obdobia stredoveku.

Sečné zbrane

Ďalší súbor výzbroje tvoria 2 fragmenty pravdepodobne jednosiecznych čepelí.

Prvý fragment je pravdepodobne časťou noža (obr. 2).

Zase druhý fragment môže pochádzať z kordu alebo puginału, avšak stav zachovalosti neumožňuje to jednoznačne potvrdiť (obr. 3).

Výskum pokračuje ďalej. Výskumníci vás pozývajú, aby ste sledovali ako pokračujú archeologické práce na vykopávkach.

Mgr. Łukasz Sierpowski
Łódzská univerzita

BADANIA ARCHEOLOGICZNE NA WAŁACH W MUSZYNIE

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA VALOCH V MUSZYNE

Realizacja archeologicznego projektu badawczego rozpoczęta została od prac skoncentrowanych na wale otaczającym Muszynę od strony południowej, którego relikty zachowały się pomiędzy ul. Ogrodową a nasypem kolejowym. W pamięci mieszkańców od zawsze szczytem wału, w specjalnie przygotowanym korycie, spływała woda ze znajdującego się w sąsiedztwie masywu Malnika. Rozwiązanie to według naszej oceny było wtórne w stosunku do pierwotnej funkcji wału. Przypuszczaliśmy, że mógł on w okresie średniowiecza pełnić zadania obronne, osłaniając miasto od strony narażonej na największe niebezpieczeństwo, czyli od granicy polsko - węgierskiej. Prace terenowe zaczęliśmy od oczyszczenia interesującego nas fragmentu wału z zalegających gałęzi oraz śmieci. Następnie wytyczone zostały dwa wykopy przecinające prostopadłe nasyp, ale podzielono je w taki sposób by nie naruszyć cementowego koryta na jego szczycie. Po wytyczeniu wykopów przyszedł czas na ich eksplorację. Już w pierwszej warstwie udało się zarejestrować zabytkowy materiał ruchomy, pochodzący przede wszystkim z XIX i XX wieku. Poniżej znajdowały się warstwy, w obrębie których odkryliśmy pojedyncze artefakty o starszej chronologii sięgającej czasów

Muszynu z južnej strany, ktorého zvyšky sa zachovali medzi ul. Ogrodowa a železničným násypom. V spomienkach obyvateľov odjakživa po vrchole valu v zvlášť urobenom koryte otekala voda zo susedného masívu Malnika. Podľa nás toto riešenie bolo urobené až druhotne vo vzťahu k pôvodnej funkcii valu. Predpokladali sme, že v období stredoveku mohol plniť obrannú funkciu, chrániac mesto zo strany najväčšieho nebezpečenstva, čiže poľsko - uhorskej hranice. Terénne práce sme začali čistením pre nás zaujímavého úseku valu od ležiacich konárov a smetí. Následne boli vytyčené dve sondy kolmo pretínajúce násyp, avšak boli rozdelené tak, aby nenarušili cementové koryto na jeho vrchole. Po vytyčení sond prišiel čas na ich hĺbenie. Už v prvej vrstve sa podarilo zachytiť hnuťelný historický materiál pochádzajúci najmä z XIX. a XX. Storočia. Nižšie sa nachádzali vrstvy, v ktorých sme odkryli jednotlivé artefakty staršieho datovania dosahujúceho novoveké obdobia. Bez pochyb je možné povedať, že zaujímaví nás val nevznikol preto aby plnil melioračnú funkciu alebo aby bránil mesto. Pravdepodobne bol nasypaný pre protipovodňové účely, chránil pred vylievajúcim sa Popradom dynamicky sa rozvíjajúcu Muszynu.

nowożytnych. Bez wątplenia zatem należy stwierdzić, iż interesujący nas wał, powstał nie to po by pełnić funkcje melioracyjne, czy ochraniać miasto w średniowieczu. Najprawdopodobniej więc usypany został w celach przeciwpowodziowych, ostanając przed wylewami Popradu rozrastającą się dynamicznie Muszynę.

W trakcie prac pobraliśmy także próbki do badań specjalistycznych: Nie wykluczone, że ich wyniki nieco zweryfikują powyższe obserwacje.

Serdecznie dziękujemy mieszkańcom za rozmowy i udzielane nam informacje. Zainteresowanych postępem naszych prac zapraszamy, chętnie udzielimy odpowiedzi na pytania oraz zaprezentujemy wyniki działań.

mgr Magdalena Majorek, mgr inż. Artur Ginter, Wiktor Arkita

V priebehu vykopávkov sme odobrili vzorky aj pre špecializovaný výskum. Nie je vylúčené, že ich výsledky do istej miery overia vyššie uvedené pozorovania.

Srdečne ďakujeme obyvateľom za rozhovory a poskytnutie nám informácií. Záujemcovo postup našich prác pozývame, ochotne poskytneme odpovede na otázky a predstavíme výsledky výskumu.

Mgr. Magdalena Majorek, Ing. Artur Ginter, Wiktor Arkita

SKALA 1:1
MIERKA 1:1

ÚLÄMKY CERAMIKI: WYPALANEJ W ATMOSFERZE UTLENIAJÄCEJ - PO LEWEJ, KAMIONKI - PO PRAWIEJ (FOT. M. MAJOREK)
ÜLOMKY KERAMIKY: WYPALOVANEJ V OXIDAÖNEJ ATMOSFERE - VÄAVO, KAMIONKI - VPRÄVO (FOT. M. MAJOREK)

SKALA 1:1
MIERKA 1:1

FRAGMENT SZKLANEJ BUTELKI Z ODCISKIEM STEMPLA (FOT. M. MAJOREK)
FRAGMENT SKLENENEJ FLÄSE S ÖDTLAÖKOM PEÖATE (FOT. M. MAJOREK)

MAGIERÖWKA - OSADA, KTÖREJ NIE MA MAGIEROWKA - OSADA, KOTRÄ NEEEXISTUJE

Od dwóch tygodni prowadzimy etnoarcheologiczne badania terenowe w gminie Muszyna. Interesuje nas lokalna historia, pamięć o tym, co dla mieszkańców tych terenów było i jest ważne. Zbieramy wspomnienia o miejscach, ludziach oraz wydarzeniach, które tworzą lokalne dziedzictwo kulturowe. W ramach realizowanego przez nas projektu gmina Muszyna podzielona została na 12 obszarów (w większości odpowiadających granicom sołectw). Każdego dnia etnografowie z naszego zespołu wędrują od wsi do wsi i od domu do domu. Dzięki życzliwości mieszkańców - naszych rozmówców - udaje nam się zbierać materiały będące świadectwem i śladem historii niewielkiej społeczności, która spleciona jest z wielkimi wydarzeniami historii oficjalnej. Rejestrujemy wspomnienia i przekazywane z pokolenia na pokolenie opowieści. W terenie pracują również archeolodzy, którzy dokumentują miejsca, o których usłyszeliśmy w trakcie naszych spotkań z mieszkańcami. Po kilkunastu dniach pracy w terenie w archiwum badawczym mamy zapisanych już około kilkudziesięciu rozmów. Opowiadano nam o rzece Poprad, która nie tylko dzieliła i łączyła Polaków ze Słowakami, ale także „od zawsze” była ważną częścią codziennego życia społeczności po obu stronach. Szukaliśmy śladów obecności Łemków, Żydów, Włochów i Słowaków. Mieszkańcy pokazywali nam miejsca dla nich ważne: domy rodzinne, cmentarze i kapliczki, źródła leczniczych wód. Wskazywali lokalizacje związane z wydarzeniami z czasów II wojny światowej. Mówili o lokalnych autorytetach, osobach, które zapisały się

Uż dwa týždne vykonävame etnoarcheologický terénny výskum v obci Muszyna. Zaujímá nás miestna história, spomienky na to, čo pre obyvateľov tohto územia bolo a je dôležité. Zbierame spomienky o miestach, ľuďoch a udalostiach, ktoré tvoria miestne kultúrne dedičstvo. V rámci nami realizovaného projektu bola obec Muszyna rozdelená na 12 oblastí (väčšinou zodpovedajú hraniciam dedín). Každý deň etnografi z nášho tímu putujú od dediny k dedine. Vďaka ochote obyvateľov - našich respondentov - sa nám darí zbierať materiál, ktorý je svedectvom a stopou histórie nevelkého spoločenstva, ktorá sa prepleta s veľkými udalosťami oficiálnej histórie. Zaznamenävame spomienky a rozprävania odovzdävane z pokolenia na pokolenie. V teréne pracujú aj archeológovia, ktorí dokumentujú miesta, o ktorých sme počuli v priebehu našich stretnutí s obyvateľmi. Po viac ako desiatke dní terénnej práce máme vo výskumnom archíve zaznamenaných už približne niekoľko desiatok rozhovorov. Rozprävajú nám v nich o rieke Poprad, ktorá nielen delila ale aj spájala Poliakov a Slovákov a taktiež „odjakživa” bola dôležitou súčasťou života spoločenstiev na obidvoch stranách. Hľadali sme stopy prítomnosti Rusínov/Lemkov, Židov, Talianov a Slovákov. Obyvatelia nám ukazovali miesta pre nich dôležité: domovy, cintoríny a kaplnky, prámene liečivých vôd. Ukazovali miesta súvisiace s udalosťami z čias II. svetovej vojny. Rozprävajú o miestnych osobnostiach - ľuďoch, ktorí sa zapísali do pamäte i historiek.

MAGIERÓWKA - OSADA, KTÓREJ NIE MA
(FOT. O. ŁAWRYNOWICZ)
MAGIERÓWKA – OSADA, KTÓRĄ NIEKIEDY
(FOT. O. ŁAWRYNOWICZ)

HUBERTÓWKA (FOT. O. ŁAWRYNOWICZ)
HUBERTÓWKA (FOT. O. ŁAWRYNOWICZ)

ANDRZEJÓWKA - ŚLAD OBECNOŚCI ŁEMKÓW
NA JEDNYM Z DOMÓW (FOT. S. LATOCHA)
ANDRZEJÓWKA - STOPA PO PRÍTOMNOSTI
RUSÍNÓV NA JEDNOM Z DOMOV (FOT. S. LATOCHA)

w pamięci i anegdocie. Jedną z zebranych przez nas historii dotyczyła nieistniejącego już przysiółka wsi Milk, zwanego Magierówka.

Całkowicie wyludniona osada wyżynna Magierówka (również znana pod nazwą Góry Milickie oraz Pod Górką) znajduje się na zboczach Pasma Jaworzyny w Beskidzie Sądeckim, między wsiami Paleniça i Szczawnikiem na wysokości ok. 680 m n.p.m. Przysiółek ten składa się z ok. 9 zagród rozlokowanych w układzie rozproszonym, nieregularnym, na stoku wyniesienia. Gospodarstwa kiedyś się tam znajdujące miały charakter parcel, w obrębie których było od jednego do sześciu budynków. W osadzie dominowała zabudowa, w której rozdzielnie występowały obiekty mieszkalne i gospodarcze, co w małym stopniu odpowiada tradycyjnej zabudowie wsi łemkowskiej, która charakteryzowała się m.in. łączeniem funkcji mieszkalnej i gospodarczej w jednym obiekcie – tradycyjnej chyży. Materialne relikty zagród wiejskich stanowią obecnie owalne jamy, będące pozostałościami obiektów mieszkalnych lub gospodarczych, fragmenty podmurówki kamiennej, nasypy ziemne o regularnych formach lub o charakterze gruzowisk, a także pokrywa roślinna odmienna od otaczających zbiorowisk roślinnych, np. drzewa owocowe. W obrębie dawnej osady zidentyfikowano wcięcia głównej drogi gruntowej, od której odchodziły drogi boczne prowadzące do poszczególnych gospodarstw. Jedynym w pełni zachowanym obiektem przysiółka jest murowana domkowa kapliczka, usytuowana w środkowej części dawnego przysiółka, zwieńczona kopułką w typie ruskim, odrestaurowana w 1985 r. przez miejscowych myśliwych i leśników. Przy kapliczce umieszczono drewnianą tablicę z wypisanymi nazwiskami 17 przedwojennych rodzin zamieszkujących osadę.

Nasi rozmówcy, mieszkańcy gminy Muszyna, opowiadali nam różne, wzajemnie się jednak uzupełniające wersje historii tego miejsca. Usłyszeliśmy, że była to łemkowska osada, która została opuszczona po Akcji „Wisła”. W ich pamięci zapisało się przede wszystkim jedno wydarzenie. Na Magierówce, w jednym z domów, u niejakiego Magiery, ukrywał się młody chłopak poszukiwany przez wojsko. Schronił się tam ze swoją narzeczoną, która była wówczas w ciąży. Gdy poczuli, że są osaczeni, Barnowski, bo tak miał na nazwisko, zastrzelił najpierw swą narzeczoną, a później siebie. Na cmentarzu w Szczawniku znajduje się ich grób. Starsi mieszkańcy pamiętają jeszcze zabudowania wiejskie, wiedzą gdzie stały domy, odnajdują we współczesnym krajobrazie drzewa owocowe z dawnych gospodarstw.

Pracownicy i studenci
Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej oraz Instytutu
Archeologii
Uniwersytetu Łódzkiego

Jedną z historii, któreśmy zaznamenali się týkala dnes už neexistujúcej osady nazývanej Magierowka, patriacej k dedine Milk. Úplne vyludnená horská osada Magierowka (taktiež známa ako Gory Milickie a Pod Gorkou) sa nachádza na svahoch pásma Jaworzyna v Beskide Sadeckom, medzi dedinami Paleniça a Szczawnikom vo výške približne 680 m/m. Táto osada sa skladá z približne 9 dvorov umiestnených v rozptýlenej nepravidelnej štruktúre na svahu vyvýšeniny. Dvory, ktoré sa tam kedysi nachádzali mali podobu pozemkov, na ktorých stála jedna až 6 budov. V osade prevládala zástavba, v ktorej sa oddelene vyskytovali obytné a hospodárske objekty, čo v menšej miere zodpovedá tradičnej zástavbe rusínskej/lemkowskej dediny, pre ktorú bolo typické spájanie obytnej a hospodárskej funkcie v jednom objekte – tradičnej chyži. Materiálne relikty dedinských dvorov v súčasnosti predstavujú oválne priehlbne, ktoré sú pozostatkami obytných alebo hospodárskych objektov, zvyšky kamennej podmurovky, zemné násypy pravidelných tvarov alebo v podobe sutín, ako aj rastlinstvo odlišujúce sa od okolitého, napr. ovocné stromy. V priestore bývalej osady boli identifikované zárezy hlavnej cesty, od ktorej sa odpájali vedľajšie cesty vedúce do jednotlivých dvorov. Jediným kompletne zachovaným objektom osady je murowaná domčeková kaplnka, umiestnená v strednej časti bývalej osady, zakončená kupolkou rusínskeho typu, ktorá bol zrekonštruovaná v roku 1985 miestnymi poľovníkmi a leśníkmi. Pri kaplnke bola umiestnená drevená tabuľa s uvedenými priezviškami 17 predvojnových rodín obývajúcich osadu.

Naši respondenti, obyvatelia obce Muszyna nám porozprávali rôzne, navzájom sa však doplňajúce verzie histórie tohto miesta. Dozvedeli sme sa, že to bola łemkowska/rusínska osada, ktorá bola opustená po Akcii Wisła. V ich pamäti ostalo predovšetkým jedna udalosť. V Magierówke, v jednom z domov u akého si Magieru sa skrýval mladý chlapec hľadaný armádou. Skryl sa tam so svojou snúbenicou, ktorá bola vtedy tehotná. Keď sa pochopili, že sú obkľúčení, Baranowski, ako sa volal, najprv zastreli svoju snúbenicu a neskôr aj seba. Na cintoríne v Szczawniku sa nachádza ich hrob. Starší obyvatelia si ešte pamätajú zástavbu osady, vedia kde stáli domy, nachádzajú v súčasnej krajine ovocné stromy z bývalých hospodárstiev.

Zamestnanci a študenti
Inštitútu etnológie a kultúrnej antropológie a Archeologického
inštitútu Lodžskej univerzity.

MUSZYNA – PLAVEČ: ODKRYWAMY ZAPOMNIANĄ HISTORIĘ I KULTURĘ POLSKO-SŁOWACKIEGO POGRANICZA

MUSZYNA – PLAVEČ: OBJAVUJEME ZABUDNUTÚ HISTÓRIU A KULTÚRU POĽSKO-SLOVENSKEHO POHRANIČIA

Wyłączoną odpowiedzialność za zawartości niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej oraz Euroregionem „Tatry”.
Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú jej autori a nedá sa stotožniť s oficiálnym stanoviskom Európskej únie a Euroregiónu „Tatry”.